

*А.І. Степаненко, канд. екон. наук, Головне управління
Національного банку України по місту Києву і Київській області*

ОЗНАКИ ВИНИКНЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ

Аналіз зарубіжного досвіду фінансово-економічних криз вказує на те, що після завершення кожної кризи відбувається значне накопичення банківських резервів і депозитів фізичних осіб. Це вказує на накопичення вільних грошових капіталів, які потребують інвестиційних ринків. Низька відсоткова ставка, яка завжди є результатом кризи й утримується на певному рівні протягом декількох років, свідчить про надлишок вільних коштів.

Існує фаза поживлення, яка характеризується значним інвестуванням капіталу шляхом перетворення вільного кредитного капіталу в основний, та фаза депресії, яка характеризується накопиченням вільного кредитного капіталу. Накопичення позичкових грошових капіталів відбувається на всіх фазах, але перетворення цього, незв'язаного капіталу у форму виробничого капіталу і переміщення позичкових капіталів у реальний сектор економіки зазнає перешкод. Тобто, якщо на фазі поживлення спостерігається кругообіг капіталу, то на фазі депресії грошовий капітал спрямований на зростання.

Як відомо, в динамічній економіці, де постійно відбувається розвиток, необхідна гнучка грошова політика. Розвиток означає здійснення нових комбінацій, а для здійснення цих комбінацій необхідний насамперед кредит. Функцією кредиту є вилучення із кругообігу виробничих засобів, які вже використовуються, і надання їх для здійснення нових комбінацій. А це означає, що коливання грошової пропозиції неминучі, що свідчить про виникнення кризових явищ.

Більшість сучасних спеціалістів грошової політики вважають, що інфляція є наслідком надмірної грошової пропозиції, однак, на думку автора, вона є наслідком багатьох кризових процесів. Може бути, що кількість грошей в економіці в нормі, але інфляційні процеси виникають. І якими б не були причини кризових процесів, кожного разу ще до інфляції реальний сектор виштовхує вільний капітал, тобто виникає викривлення структури грошової маси. Отже, періодичне поглинання/виштовхування реальним сектором економіки вільного грошового капіталу є однією з причин виникнення кризових процесів.

Ознаками наближення криз є перенакопичення капіталу і зниження заробітної плати працюючих. Розширення капіталоутворення призводить до насичення капіталу. Норма

прибутку в капіталоутворюючих галузях спадає. Відбувається боротьба за скорочення витрат: менеджери або впроваджують нову, трудозберігаючу техніку, або скорочують заробітну плату працюючих чи кількість робітників. Скорочені доходи населення викликають зменшення споживання на ринках кінцевих товарів і послуг, внаслідок чого виникає криза. І лише новий винахід або відкриття створює нові ніші капіталоутворення. Знову починає притягуватись вільний капітал – усі отримують доходи – економіка виходить із кризи.

Отже, важливою ознакою виникнення кризи є процес скорочення витрат. Виявлення цього прихованого процесу здійснюється кожним менеджером за характерними, відомими йому з досвіду, ознаками. Однак є і більш загальні ознаки, до яких належать процеси злиття і поглинання великих і середніх компаній. Банкрутства також відносять до таких ознак, але вони, як правило, відбуваються пізніше, вже як результат поглиблення кризових процесів. Скорочення доходів населення і, як наслідок, скорочення купівельної спроможності можна виявити за скороченням купівлі нерухомості і товарів тривалого користування.

Степаненко, А.І. Ознаки виникнення фінансово-економічних криз [Текст] / А.І. Степаненко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник тез доповідей XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (12-13 листопада 2009 р.) : у 2-х т. – Суми : УАБС НБУ, 2009. – Т. 1. – С. 111-113.